

KUNNSKAPSDEPARTEMENTET
Postboks 8119 DEP
0032 OSLO

Ref.:
23/04290-1 / 2.6.1

Dato:
28.06.2023

Saksbehandler:
Eva Godske Friberg

DSA sine innspill til regjeringens utarbeidelse av profesjonsmeldinga

Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet (DSA) viser til regjeringens invitasjon til å komme med innspill til stortingsmeldingen om profesjonsutdanningene (profesjonsmeldinga). DSA er fag- og forvaltningsmyndighet innen området strålevern, atomsikkerhet, ikke-spredning, radioaktiv forurensning og radioaktivt avfall, og utfører oppgaver på vegne av Helse- og omsorgsdepartementet, Utenriksdepartementet og Klima- og miljødepartementet. Ett av våre ansvarsområder er å påse en trygg og forsvarlig medisinsk strålebruk, noe som forutsetter tilstrekkelig kompetanse i strålevern for involvert helsepersonell. Utarbeidelse av profesjonsmeldinga er derfor svært relevant for vårt arbeid og vi takker for muligheten til å gi innspill til dette arbeidet. Våre innspill har fokus på bevisstgjøring av kompetansekrav i nasjonalt strålevernregelverk samt europeiske og internasjonale føringer forbundet med utdanning og opplæring av helsepersonell involvert i bruk av medisinsk stråling. I tillegg vil DSA fremheve viktigheten av at det etableres en stortingsmelding om profesjonsutdanningene, med fokus på kvalitet, kapasitet og mangfold.

Våre innspill kan oppsummeres i følgende hovedpunkter:

- Sikre tilstrekkelig innhold av strålebruk og strålevern i grunn- og spesialistutdanningene for helsepersonell.
- Etablere en nasjonal, formalisert sertifiseringsordning som anerkjenner yrkesgruppen medisinske fysikere.

Medisinsk strålebruk

Stråling er et nyttig og uvurderlig verktøy i helsetjenesten for å kunne diagnostisere og behandle sykdom. Medisinsk strålebruk har utviklet seg fra enkle undersøkelser til å benytte svært avansert utstyr og metoder, og er et fagfelt i rivende utvikling. Det utvikles også stadig nye radioaktive legemidler og nye behandlingsformer etableres. Bruk av kunstig intelligens har gjort sitt inntog i bildediagnostikk og i planlegging av strålebehandling. Et utviklingstrekk er en økning i medisinsk strålebruk (både ioniserende og ikke-ioniserende strålekilder) også utenfor de tradisjonelle avdelingene som bruker stråling ved sykehusene (bildediagnostiske, nukleærmedisinske og onkologiske avdelinger). Dette medfører involvering av nye yrkesgrupper som benytter stråling, uten at utdanningene for disse helseprofesjonene jevnlig oppdateres med tilstrekkelig læringsutbyttet om strålebruk. For å ivareta pasientsikkerheten, kreves det et høyt kompetansenivå for de som er involvert i strålebruken, samtidig som det krever en stadig tilegning av ny og oppdatert kunnskap. DSA presiserer derfor viktigheten av å påse at alle involverte i utøvelse av medisinsk strålebruk har tilstrekkelig kompetanse i strålevern, slik at strålebruken kan gjennomføres forsvarlig, berettiget og optimalisert.

Utdanning og opplæring i strålevern og medisinsk fysikk i Norge

[Strålevernforskriften](#) stiller strenge krav til kompetanse i strålebruk og strålevern (jf. §§ 47-50) for å sikre forsvarlig, berettiget og optimalisert medisinsk strålebruk. En tidligere kartlegging fra DSA viste at innholdet av strålevern i flere av profesjonsutdanningene for helsepersonell som er involvert i medisinsk strålebruk var mangelfull ([Strålevernrapport 2014:5](#)). DSA kom i denne rapporten med tydelige anbefalinger til de ulike

utdanningsinstitusjonene om å oppdatere og implementere nødvendige læringsutbytter i strålevern i sine respektive læreplaner. Det har vært en revisjon av opplæringsplanene for legespesialister, og flere har i ettertid fått økt innhold av strålevern. Likevel har vi grunn til å tro at innholdet fremdeles ikke er tilstrekkelig, og på nivå med internasjonale anbefalinger. Mangel på strålevernkompetanse hos helsepersonell er også blitt avdekket ved våre tilsyn med medisinske virksomheter. Dette påvirker helsepersonell sin utøvelse av forsvarlig og optimalisert strålebruk i helsetjenesten og kan føre til uønskede og alvorlige hendelser. Strålevernforskriften stiller også krav til at virksomheter må ha tilgang på kompetanse innen medisinsk fysikk (jf. § 50). Medisinske fysikere har en viktig rolle innen medisinsk strålebruk, men det foreligger ikke noe nasjonalt formalisert utdanningsforløp eller sertifiseringsordning av denne yrkesgruppen i Norge. Sistnevnte er et krav i alle EU-land (jf. det [Europeiske stråleverndirektivet](#)). Enkelte land har innlemmet medisinske fysikere i de nasjonale autorisasjonsordningene for helsepersonell (som Sverige), mens andre land, som Danmark, har etablert andre nasjonale systemer for å anerkjenne denne yrkesgruppen. Selv om vi i Norge ikke har et offisielt, formalisert sertifisering-/registreringsprogram for medisinske fysikere, finnes det en frivillig [sertifiseringsordning](#) gjennom den faglige interesseorganisasjonen Norsk Forening for Medisinsk Fysikk (NFMF).

For å ivareta strålevernregelverkets krav til forsvarlig, berettiget og optimalisert strålebruk er det en forutsetning at nødvendig kompetanse i strålevern inngår i formelle kvalifikasjoner ervervet gjennom grunnutdanning og spesialisering. Et viktig tiltak her er å få inn læringsutbytter på strålevern i rammeplaner for utdanningene. Det vises også til helsepersonellkommisjonens vurdering av at rammeplanene er for statiske og at revisjon av disse ikke fanger opp viktige endringer i kompetansebehovene tidlig nok (jf. [NOU «Tid for handling»](#).) Det vil derfor være viktig å etablere gode mekanismer som sikrer at rammeplanene og utdanningsforløpene oppdateres i tråd med behovene for endringer i kompetanse hos helsepersonell.

Internasjonale regelverk og føringer

Det Europeiske stråleverndirektivet ([COUNCIL DIRECTIVE 2013/59/EURATOM](#)) pålegger medlemslandene å sikre at involvert personell har adekvat utdanning, samt teoretisk og praktisk opplæring nødvendig for å utøve medisinsk strålebruk, i tillegg til relevant kompetanse i strålevern (jf. artikkel 18). Medlemslandene må videre sikre at hensiktsmessige læreplaner er etablert og sikre at tilhørende diplomer, sertifikater og formelle kvalifikasjoner er nasjonalt anerkjent. Det skal også sørges for kontinuerlig utdanning og opplæring, spesielt tilknyttet nye metoder som tas i klinisk bruk. Medlemslandene oppfordres videre til å introdusere kurs i strålevern i grunnutdanningen for leger og tannleger. Stråleverndirektivet stiller også krav om at medisinske fysikere skal være involvert i medisinsk strålebruk og at medlemslandene skal ha systemer på plass for å anerkjenne denne yrkesgruppen og skal sikre kontinuitet og tilgang på slik ekspertise (relevante artikler: 58, 59, 79, 83). Dette EU-direktivet er ikke bindende for Norge, men DSA anser det som førende for regelverksutvikling i Norge for å være på nivå med EU-land på dette område. Som nevnt i avsnittet over har ikke Norge fått på plass en nasjonal ordning for sertifisering/anerkjennelse av medisinske fysikere ennå.

Tilsvarende føringer om strålevern i utdanning til helsepersonell og anerkjennelse av medisinsk fysiker finnes også i «[International Basic Safety Standards](#)» utgitt av det internasjonale atomenergibyrået (IAEA), som Norge gjennom konvensjoner har forpliktet seg til å følge. I 2019 gjennomførte IAEA en revisjon av hvordan Norge etterlever disse forpliktelsene. Ett av funnene i denne revisjonen var at Norge må styrke utdanning og trening i strålevern i utdanning av helsepersonell og få på plass et system for å anerkjenne medisinske fysikere som yrkesgruppe (jf. [Report from integrated regulatory review service \(IRRS\) mission to kingdom of Norway](#)»).

Utdrag fra funn i revisjonsrapporten (Recommendation 5): «*The Government should establish provisions regarding the building and maintaining of competence of all parties having responsibilities in relation to the safety of facilities and activities, including the strengthening radiation protection training in health education programmes and the formal recognition of medical physicists.*»

Nasjonalt strålevernregelverk er fremdeles ikke fullstendig harmonisert med stråleverndirektivet eller IAEA sin «International Basic Safety Standard» og det jobbes fremdeles med å utbedre funnene som ble identifisert under IAEA sin revisjon.

I tillegg ønsker DSA å orientere om at EU kommisjonen nylig har startet et prosjekt kalt [EU-REST](#), som skal analysere bemanningssituasjon, utdanning og opplæring som er nødvendig for å sikre kvalitet og sikkerhet i medisinsk strålebruk. Intensjonen med studien er å adressere behovene for kvalifisert personell og gi

prognoser for behovet fremover. Studien skal etter planen ferdigstilles i 2024. Det kan være relevant å se til resultatene fra denne studien i det videre arbeidet med å øke kvaliteten i profesjonsutdanningene som er involvert i medisinsk strålebruk i Norge.

Oppsummering

DSA vil med dette trekke frem viktigheten av kompetanse i strålevern og strålebruk i alle ledd i helsetjenesten for å sikre god kvalitet i diagnostikk og behandling.

Det er viktig å sikre at rammeplanene for helseprofesjonsutdanningene inneholder læringsutbytter som gjør personellet i stand til å utøve forsvarlig, berettiget og optimalisert strålebruk. Norge jobber for å komme på nivå med EU-landene når det gjelder krav til kompetanse i strålevern for helsepersonell. Med bakgrunn i dette, samt funn fra IAEA-revisjonen, er det viktig å sikre at kompetanse i strålevern er tilstrekkelig inkludert i utdanningsforløpene for helsepersonell og at det etableres et system som formelt anerkjenner/sertifiserer medisinske fysikere. DSA ser at Kunnskapsdepartementet har en viktig rolle her med å sikre at strålevern blir tilstrekkelig ivaretatt i utdanningsprogrammene for helsepersonell og at læringsutbytter i strålevern tas inn i rammeplanene. DSA bistår gjerne Kunnskapsdepartementet i dette arbeidet og stiller gjerne til et dialogmøte dersom det er ønskelig.

Spørsmål og henvendelser kan rettes til fagdirektør Eva Godske Friberg, eva.friberg@dsa.no eller seniorrådgiver Trude Dahl Jørgensen, trude.dahl.jorgensen@dsa.no.

Med hilsen

Sarah Wethal
seksjonssjef

Eva Godske Friberg
fagdirektør

Dokumentet er godkjent elektronisk.